Souček, Stanislav

Příloha : exulantské písně, na nichž založena všeobecná charakteristika jejich

In: Souček, Stanislav. *Domnělá píseň pražských vyhnanců na Slovensko a její slovenské příbuzenstvo.* V Brně: Filosofická fakulta, 1923, pp. [59]-80

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/126411
Access Date: 29. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

Příloha.

Exulantské písně, na nichž založena všeobecná charakteristika jejich.

(Na str. 14—22.)

Moje charakteristika exulantské písně je abstrahována z těchto písní, vzatých z Třanovského Cithary sanctorum 1737 (zkratka Třan.; u písní bývá udávána „Nota“ číslicí), Kancionálu Komenského 1659 (Kom.), Myllerova Pokladu zpěvů duchovních 1710 (Myller), Kleychova Kancionálu 1723 (Kleych) a odjinud:

Ach, ach, auvech žalostnému, Kleych 643 č. 528 (nadpis: „Rozmlouvání Truchlivého s Potěšujícím“). „Jako: Zdráv buď, předrahý Ježíši.“ 13 sloh 8a 8a 8b 8b 8c 8c (poslední dvojverší je v slohách Truchlivého refrénem, ale i v slohách Potěšujícího je k němu náběh).

Ach, ach, milí Čechové a Ach, ach, milí křesťané viz u následující písně:

Ach, ach, milí Těšínští. Ze sborníčka exulantského, kde spolu s písní „Ach, jaká přišla rána“ je nadepsána „Lament těšínských měšťanů v...“, ot. Jos. Volf, „Lament měšťanů z Těšína r. 1629“ II., ČČM. LXXXV. 1911, 469—471. Složena Třanovským (srov. ČMM. XXXVIII. 1914, 342—343). „Zpívá se jako: Již sluší srdce svého.“ 26 sloh 7a 6b 7c 6b 8d 6d 7e 7d (R^0 též: 8d 8d 7e 7e). Upravena v obecnou exulantskou píseň: Ach, ach, milí Čechové, čeho sme dočkali, připsanou v ex. Zemské a univ. knihovny moravské 25685 (a podle Truhlářova „Katalogu českých rukopisů veř. a univ. knihovny pražské“ 361a v rukopise Klem. XVII. H 32ª f. 32a—41a). Celkem 20 sloh (= „Lamentu“ slohy 1, 4, 9, 10, 11, 26, 12?, 13, 14, 15, 18, 17, nová: Bůh tě žehnej, vzáctné království české, již hle v tobě panuje pokolení vlaské: cizozemci tvoji páni, Čechové vyhnáni, synové od své matky sem tam rozehnáni, 19—25). Myller 1204 č. 744 16 sloh (z „Lamentu“ vynechány 12?, 20—23). Varianta této úpravy Ach, ach, milí křesťané, co sme se dožili, Kleych 645 č. 529 („Jako: Již sluší srdce svého“, 15 sloh, vynechává slohy 19—23 „Lamentu“).

Ach, bože otče nebeský, pohleď na těžké útisky krajiny naši uherské (německé, české), Třan. 1071 č. 1204 („Not. 163b. Jako: Taktoť volá sám syn“), Kleych 648 č. 530 („Jako: Nezoufej, stádečko mé“). 16 sloh 8a 8a 8b 8c 8c 8b.

Ach, Bože, pohleď s výsosti, viz při následující:

Ach, Bože, popatřiž s nebe. Komenského, Praxis [1]1630/1 Gg_2—Gg_4. „Písnička vyhnaných. Z něm. Ach Gott vom Himmel. Zpívá se jako: O pastýři Izrael[ský]“. 14 sloh 8a 7b 8a 7b 8c 8c 7d (7d je refrén). Jiné zpracování

této vlivné Lutherovy písně z r. 1523 je u Myllera 1037 č. 648 a Kleycha 578 č. 480: Ach, Bože, pohleď s výsosti, 6 sloh 8a 7b 8a 7b 8c 8c 7d (u Kleycha vedle odkazu k písni Lutherově též „Jako: Ach, Bože, k jakému věku“).

Ach, já matka zarmoucená. Podle Kleycha 1727? (ex. Zemské a univ. knihovny moravské 41176) 576 č. 487 „Joh. Sinapii, exulis ab eccles. Trenchiniensis. Jako: Ach, jak matka zarmoucená pro smrt.“ Třan. 1072 č. 1205 (Not. 163b). „Jako: Teď já zde bídný červíček“. 25 sloh, 8a 8a 8b 8b 8c 8c.

Ach, jaká přišla rána. Z téhož sborníčku, jako „Ach, ach, milí Těšínští“, kde je pod uv. nadpisem, ot. Jos. Volf t. I., ČČM. LXXXV. 1911, 465—469. Složena Třanovským (srov. můj referát v ČMM. XXXVIII. 1914, 342—343). „Zpívá se jako: Přeukrutné mé“. 83 sloh, 7a 6b 7c 6b, ale též 7a 6a 7b 6a. S ohlasy písně „Ktož jsú boží bojovníci“.

Ach, kdože mé hlavě vody dáti může. Třan. 1073 č. 1206 („Not. 309f“). 12 sl. 6a 6a 8a 6b 6b 8b 6c 6c 8c.

Ach můj Kriste Ježíši, synu čisté panny. Myller 1241 č. 759. „Jako: Má duše se nespouštěj nikdy.“ 7 sl. 7a 6b 7a 6b 6c 7d 7d 6c.

Ach my lidé přenešťastní. Myller 935 č. 590. „2. Paral. 20. kap. Jakoukoliv obecní notou.“ 5 sl. 8a 8a 8b 8b.

Ach nastojte na tento den. Myller 983 č. 622. „Jako: Z hlubokosti mé těžkosti“. 20 sl. 8a 6b 8a 6b 8c 8c 6c. Kleych 526 č. 443 stejně tak; podle něho od Kašp. Motěšického.

Ach nestíhlý v svém milosrdenství. Složena od Matěje Krocinovského, duchovního správce v Rychnově n. Kněžnou, vypuzeného 8. září 1623. a s názvem „Píseň exulantů českých“ ot. jako poslední přídavek k jeho spisu „Harmonia confessionum Bohemicae et Augustanae“ 1631 (ex. Mor. archivu zemského XIVn 273; odtud podle Bočkovy zprávy Jungmann, HLČ. ²V. 79b). „Zpívá se jako žalm 74. Proč nás tak dlouho, Bože, opou[štíš].“ 17 sl. 10a 11b 11b 10a.

Ach, Pane, když přijde leto k vysvobození? Třan. 1043 č. 1168 (Not. 199) mezi „Písněmi o přenásledování a soužení církve“. 6 sl. 13a 12b 13a 12b 12c 12c.

Bože, nejmilejší Otče, voláme v jmenu Ježíše. Třan. 1044 č. 469 („Not. 40d. Jako: Chraň nás, Pane, při slovu“). 11 sl. 8a 8a 8b 8b.

Bože, Otče dobrotivý, lítostivý. Myller 975 č. 613. „Jako: Nerač, Pane, v prchlivosti.“ 4 sl. 8a 4a 7b 8c 4c 7b.

Bože spasení našeho, nakloň rychle ucha svého. Myller 986 č. 623. „Jako: Zůstaň s námi, Pane Kriste.“ 36 sl. 8a 8a 8b 4b 8b.

Bože, věčný v trojici, my tvoji služebníci. Myller 965 č. 606. „Jako: Budiž slavně veleben.“ 13 sl. 7a 7a 7b 7b. Třan. 1334 č. 1590 („Not. 30a“).

Dej nám pokoj, Hospodine, tebeť prosíme. Myller 960 č. 602, 4 slohy 8a 5a 8b 5b 7c 6c. Kleych 529 č. 444 a Modlitby a písničky 1734, 5 sloh (5. sloha přidána). S latinskou antifonou VI. nebo VII. století

„Da pacem, Domine“ (o níž John Julian, „A dictionary of hymnology“ 1915, 275—276) má shodu jen v myšlence a v úvodním verši. Totéž platí o písni:

Dej nám pokoj za našich dnů, Myller 959 č. 601 („Jako: Minula noční hodina“), 8 sl. 8a 7b 8a 7b 8a, a Třan. 1338 č. 1595 („Not. 87c“) a variaci této písně (zpívané i touž notou) Hospodine, dej nám pokoj.

Duše má, v svém kvaltování proč se rmoutíš bez přestání? Třan. 1406 č. 1689 („Not. 40d“), Kleych 651 („Jako: Hlas svůj ku Pánu od[sílám]“). 35 sloh 8a 8a 8b 8b.

Farao, lid boží honě, ztratil vojsko, vozy, koně. Přidávána k „Historii o protivenstvích“. 18 veršů se sdruženými rýmy.

Hospodine, dej nám pokoj v nynější rozbroj. Myller 961 č. 603. „Touž notou“ (neudanou). 14 sloh 8a 5a 8b 5b 7c 6c. Trvám, exulantská. Srov. však poznámku k písni „Dej nám pokoj, Hospodine“ na str. 60.

Hospodine králi a náš bože. Myller 934 č. 589. „Z skutcích [!] apoštolských z kapitole 4. Jako: Pane Bože, dejž hodné slyšeti.“ 8 sloh 10a 10a 10b 11b. Jiné zpracování téhož motivu je píseň:

Hospodine, ty jsi Bůh náš. Myller 1105 č. 683. „Z knihy Skutků apoštolských 4. kap. Jako: Církev pravou poznávati.“ 6 sl. 8a 7b 8a 7b 7c 8d 7c 8d. Stejně Kleych 608 č. 503.

Ještěť čas nenastává k vítězství Sionu. Třan. 1087 č. 1223 („Not. 323. Jako: Kristus příklad pokory“). 10 sl. 7a 6b 7a 6b 7c 6d 7c 6d.

Již se na světě stejská věrným živu býti. Myller 1243 č. 761 („Jako: Pane, v prchlivosti tvé etc.“). 3 sl. 7a 6b 7a 6b 7c 6c 7d 6d.

Jižť se musím rozloučiti s přátelstvím mým milým, neb se musím z vlasti bráti... 2. sl. Neb mnohé falešné sekty... Třan. 1408 č. 1690, Kleych 657 č. 534 (tento s nadpisem „Píseň z vlasti se ubírajícího“. „Jako: Již Pán Bůh své vyvolené“). 22 sl. 8a 6b 8a 6b 6b. Podle této písně vyhnance pro víru s použitím 1. slohy a týmž metrem složena píseň emigranta opouštějícího „matku milou českou zemi“ dobrovolně, aby nemusil opustiti „kšaft Krista, syna božího“, a strojícího se pobrati „mezi jiné smutné, zarmoucené, též vypověděné“:

Jižť se musím rozloučiti s přátely milými, nebť se již miním preč bráti... 2. sl. Uminilť jsem věrným býti... Myller 1207 č. 745 („Jako: Od tebeť se již preč strojím“), 16 sloh.

K vlasti patřímť já své milé. Myller 1242 č. 760 („Jako: K horám patřímť já vesele“). 4 sl. 8a 6b 6b 8a 7c 7c.

Kdo jste vyhnáni od vlastního svého. Třan. 1409 č. 1691 („Not. 134“). Myller 1218 č. 750 („Jako Ž. 81. Hlasem veselým zvučně“). Připsána na konci ex. Zemské a univ. knih. moravské 25685 s nadpisem „Jiná, jako Ž. 81. Hlasem veselým“. Srovn. též Zíbrta, BČH. IV. 9656 a 9662. 25 sl. 5a 6b 5a 5c 5c 6b. S ohlasy písně „Ktož jsú boží bojovníci“. Nejspíše složena Třanovským.

Kdo jste vyhnáni pro jméno boží. Třan. 1410 č. 1692 („Not. 248“), Myller 1222 č. 752 („Jako: Vímť já zahrádku etc.“). 11 sloh 5a 5b 5a 5b 5c 5d 5c 5d. Nejspíše od Třanovského.

Kníže pokoje Ježíši. Třan. 1341 č. 1599 („Not. 267c"), Myller 972 č. 611. „Jako: Snažujme se v tomto světě Bohu." 7 sloh 8a 6b 8a 6b 4c 4c 7d 4e 4e 7d.

Kriste, dobrý pane, ohledniž se na mně [!]. Kleych 661 č. 536 s nadpisem „V nebezpečenství postaveného exulanta Turol 1674" a udáním skladatele: „D. K. Senior" = Dan. Krmann. 8 sloh 6a 6a 7b 6c 6c 7b 6d 6d 7d.

Kriste Ježíši, náš pane, k tvéť dobrotě svrchované. Myiler 1265 č. 773 („Jako: V těžký čas zármutku mého. Žalm 77"). 4 slohy 8a 8a 7b 7b 8c 8c 7d 7d.

Město máme pevné. Třan. 1090 č. 1227 („Not. 276f. Jako: Ačť jest Bůh Izraelovi") s nadp. „Jiná píseň církve z úzkosti vysvobozené." 10 sloh 8a 8a 9b 9b 8c 8d 8d 8c.

Milosrdný Bože můj, k toběť já volám, slouha tvůj. Myller 969 č. 609 („Jako: Syn marnotratný nazván"). 8 sl. 7a 8a 7b 6b 7c 3c 6c. Třan. 1312 č. 1555 („Not. 216"). Snad se vztahem k exiliu.

Mocný Bože, pohleď na nás, jak v tento zlý poslední čas. Třan. 1057 č. 1184 („Not. 40d. Jako: Chraň nás, Pane, při slovu"), Myller 978 č. 618 („Jako: Zachovej, Pane, slovo tvé") a 1103 č. 682 („Jako: Chraň nás, Pane, při slovu svém"). S touto druhou notou též Kleych 615 č. 508. 12 sloh 8a 8a 8b 8b.

Mocný Bože, pohleď z nebe, procit, pomoz sám pro sebe. Třan. 1058 č. 1185 („Not. 40d. Jako: Zdrž nás, Pane, při slovu etc."). S touž notou Kleych 662 č. 537. 8 sl. 8a 8a 8b 8b.

Mocný králi, pane nebe i země, v tobě samém naději lidské plémě vzkládá. Třan. 1412 č. 1694 („Not. 60b"), Myller 1212 č. 747 („Jako: Hospodine, náš pane nejmilejší"). 7 sl. 11a 11a 10b 10b.

Nedej, Pane náš, zahanbenu býti. Třan. 1058 č. 1186 („Not. 61a. Jako: Na lože jdouce tobě se etc."). 5 sl. 11a 11a 11b 5b.

Nenaříkej, ctný národe český, že jsi vyhnán od roty papežský. Myller 1227 č. 758 („Jako: Ráno vstávajíc z svého ustlání"). S týmž údajem nápěvu připsána ke katechismu Lutherovu v ex. Zemské a univ. knihovny moravské 25685. 29 sl. 10a 10a 8b 10b.

Nezoufej, stádečko malé. Třan. 1059 č. 1187 („Not. 163b"). 8a 8a 8b 8c 6c 8b. Kleych 663 č. 538 („Jako: Ach, Bože Otče nebeský" aneb „Takto volá sám Syn boží").

O Bože věčný, rač nás spravovati. Myller 968 č. 608 („Jako: Hospodin ráčí sám pastýř můj"). 4 sl. 11a 11a 11b 11b 11c 11c.

O Kriste, náš milý králi, tě prosíme, stádce malý. Kleych 666 č. 540 („Jako: Jestiť psáno dávním rokem"). 15 sl. 8a 8a 8b 8b.

O Kriste Spasiteli, jenž v nebi kraluješ. Třan. 1411 č. 1693 („Not. 258, 2"), Myller 1228 č. 754 („Jako: V náramné své úzkosti"), srov. i Zíbrta, BČH. IV. 9605. 13 sl. 7a 6b 7a 6b 7c 6d 7c 6d.

O milostivý Bože náš, k toběť spolu voláme. Myller 967 č. 607 („Jako: Děkujemeť, obránce náš"). 7 sl. 8a 7b 8a 7b 8c 8c 7c.

Pán Bůh pro naše zlosti. Myller 964 č. 605 („Jako: Pod večer tvá čeládka"). 12 sl. 7a 7a 7b 7b.

Pane Ježíši Kriste, náš milý Spasiteli. Třan. 1472 („Not. 267a"), Myller 1248 č. 763 („Jako: Pod plášť tvůj se utíkáme"). 10 sl. 8a 6b 8c 6b 8d 6e 8d 6e.

Pane, popatř a viz pohanění. Kleych, „Starých lidí koruna pobožnosti" 1724, 473 („Jako: Pán Bůh jest má síla i d.") 9 sl. 10a 4a 7a 5b 6b 5b.

Panovníče svatý, lid tvůj jhem pojatý. Třan. 1413 („Not. 19a. 137c."), Myller 1209 č. 746 („Jako: Divnou boží slávu"). 11 sl. 6a 6a 6b 6c 6c 6b 6d 6d 7e 6f 6f 7e. Od Sam. Martinia z Dražova podle Zíbrta, BČH. IV. 9616, srov. i 9637 č. 11.

Pomni, Pane, na vyhnané. Vepsána před „Prostým traktátem o večeři Páně..." 1609 od kn. J. Herynka Nymburského v ex. nyní Zem. a univ. knih. mor. 25685 s nadp. „Píseň o vyhnání a vyhnaných. Jako: Hlas svůj ku pánu z vlasti" (je to týž text, o němž podle Bočka má záznam Jungmann v HLČ. [2]V. 80). 26 sl. 8a 8a 8b 8b.

Pozdvihna k nebi svých hlasů. Myller 963 č. 604 („Jako: Pozdvihněm své mysli vzhůru"). 9 sl. 8a 8a 8b 8b 4c.

Pozorujte bedlivě smutných naříkání. Ze sborníčku rukopisného, kde nadepsána „Lament aneb zarmúcené naříkání pánův obyvatelí knížetství těšínského...", ot. Jos. Volf, „Lament Těšínských z r. 1654", ČČM. LXXXVII. 1913, 138—148 (k otisku srov. můj ref. v ČMM. XXXVIII. 1914, 342—343). 80 sl. 7a 6b 7c 6b 7d 6e 7f 6e.

Přeslavný králi, v nebi trůn mající, my zde na zemi v nízkosti bydlící. Složena od Daniele Levínského asi r. 1631 „pod smutnou melodii žalmu 22. Kochanovského skládání" [z „Psalterza Dawidowa" Jana Kochanowského] podle Komenského v přípise Manuálníka § 13 (vyd. Jindř. Hrozný ve Vešk. spisech J. A. Komenského XVIII, 4); u Komenského t. i historie písně té a otisk s tit. „Píseň exulantů českých v Lešné" a s poznámkami. 10 sl. 11a 11a 11b 11b s obměnou 5a 6b 5a 6b místo dvou 11slabičných veršů. Varianta písně:

Přeslavný pane náš, Kriste Ježíši, my zde na zemi v úzkosti bydlící. Třan. 1415 („Not. 62.a") a Myller 1213 č. 748. 11 sl. téhož tvaru, na víc proti předešlé písni sloha 11., jinak se obojí text liší jen nějakou slovní odchylkou. Podle Zíbrta BČH. IV. 9658 je tato píseň od J. Cyrilla (je ve Vedeliově „Dvojím potěšném kázaní" 1625, 83—84). Možná však, že pís. Cyrillova má jen stejný začátek. Bylo by divné, aby Komenský skladbu svého tchána přičítal jinému žijícímu spoluvyhnanci.

Retuj nás, Pane, ať znají tyrané. Myller 933 č. 588 („Jako: Opatruj nás sám, všaks"). 3 sl. 5a 6a 4b 10b 7c 8c 8c.

Sion, rozkošný hrad boží, naříká přežalostně. Třan. 1417 („Not. 272a"), Myller 1233 č. 756 („z Izaiáše proroka z kap. 49 v. 14. Jako: Jakž živých vod jelen žádá"). 9 sl. 8a 7b 8a 7b 7c 7c 8d 8d.

Slušíť jistě nám to znáti. Myller 957 č. 600 („Jako: Jestiť psáno dávným rokem"). 20 sl. 8a 8a 8b 8b. Trvám, exulantská.

Smiluj se nad vyhnanými, Pane Kriste. Třan. 1415 („Not. 6"). 19 sl. složených z uv. 12 slabičného opakujícího se introitu + 5a 8a 10a. Myller 1230 č. 755 („Jako: Smiluj se nad námi, Pane Jezu Kri[ste]"). 18 sl.

Smutní lidé, co začneme? Třan. 1416 („Not. 69"). Myller 1235 č. 757 („Jako: Pane Kriste, Bože věčný a nebeský králi"). 13 sl. 12a 10a 10b 10b.

Stádce Kristovo, nezoufej. Myller 973 č. 612 („Jako: Taktoť volá sám Syn boží"). 10 sl. 8a 8a 7b 8c 8c 7b. Snad od téhož skladatele, co „Ach můj Kriste Ježíši".

Triumf! Vítězství! Král náš triumfuje. Třan. 1098 č. 1236 („Not. 55"). 6 sl. 11a 8b 11a 8b. Přes důslednou alegorisaci nepochybuji, že je to píseň exulantská, podobně jako následující:

Uspokoj se, o Sione. Třan. 1098 č. 1237 („Not. 272a. Jako: O duše má, rozpomeň se"). 8 sl. 8a 7b 8a 7b 7c 7c 8d 8d.

Úzko nám, Bože, úzko nám Myller 980 č. 620 („Jako: Zůstaň s námi, Pane Kriste"). Třan. 1355 č. 1616 („Not. 40d"). 15 sl. 8a 8a 8b 4b 8b. Z doby moru a války (1634?).

V prodloužilém vyhnání, Bože náš, tesklíme. Myller 1221 č. 751 („Jako: V náramné své úzkosti"). 6 sl. 7a 6b 7a 6b 7c 6d 7c 6d.

V žalostech se sláva strojí. Třan. 1100 č. 1239 („Not. 162b. Jako: Taktoť volá sám Syn"). 8 sl. 8a 8a 7b 8c 8c 7b.

Veseliti se z toho bude poušť. Třan. 1099 č. 1238 („Not. 292c. Jako: Můj Bože a králi etc."). 5 sl. 10a 10a 10b 10b 11c 11c 11d 11d. Přes důslednou alegorisaci, trvám, exulantská.

Všemohoucí Bože, v nynější těžkosti. Myller 940 č. 893. Kleych 541 č. 456 („Jako: Jenž jsi trpěl za nás, Spasiteli"). 8 sl. 6a 6b 6c 6b 6d 6e 6f 6e.

Všemohoucí náš Otče nebeský, popatř okem jasným na lid svůj český. Myller 1244 č. 762 („Píseň exulantů českých z kap. sv. Math. 6. v. 19. až do konce vyňatá. Jako: Muranský zámek v uherské zemi"). 26 sl. 10a 11a 11b 10b.

Zazpívám Pánu svému o jeho vinici. Složena Komenským, v jehož Kanc. 1659, 230 se čte. Třan. 1018 č. 1145 („Not. 258b" a údaj o provenienci myšlenky: Iz. 5, 1 sqq). Nový otisk Fr. Tichého: „Píseň J. A. Komenského O církvi svaté rytěřující..." 1920. 14 sl. 7a 6b 7a 6b 8c 6c 7d 6d.

Ovšem jsem přesvědčen, že i tento seznam bude srovnávacím studiem hymnologickým zmenšen směrem naznačeným při písni: „Dej nám pokoj, Hospodine", že se najdou neznámé dosud předlohy neb aspoň podněty českých písní a že se i mezi nimi samými najdou genetické vztahy. Ale k tomuto srovnávacímu studiu nemám po ruce s dostatek pomůcek a nadto myslím, že je předem povinností budoucího vydavatele zajímavé této skupiny látkové.

Zvláště řadím překlady z němčiny. Jsou to vesměs písně z prvé doby evangelické církve, z doby ohrožení, sebedůvěry a nadějí, tedy z doby po-

dobné době našeho velikého exilia, a mohly opravdu poskytovati posily a útěchy vyhnancům. Ovšem přihlížím ještě k druhému momentu, ke vzniku těchto překladů v exiliu. Je-li ten zajištěn, lze souditi, že vyhnanství dalo vznik překladu, a ne na př. jen a jen esthetický zájem na pěkném výtvoru nebo snaha přiblížiti českou církev stejné nebo podobné konfesse liturgicky a speciálně i hymnologicky církvi německé, snaha, která charakterisuje poslední doby Jednoty české[1] i jiné evangelické exulanty v Německu.

Byť Boha s námi nebylo, rciž, Izraeli, nyní. Podle Kleycha 650 č. 351 „Z žalmu CXXIV." „D. M. L. [= Dr. Martin Luther] Wär Gott nicht mit uns diese [Zeit]. Jako: Pane Kriste, k toběť v[oláme]". Překlad písně Lutherovy od Třanovského, jenž ji má (podle L. Haana „Cithara sanctorum" 1873, 38) již v 1. vydání své „Cithary" 1636; ve vyd. 1734, 396. Myller 1044 č. 653, Kleych 1717, 633 č. 511; 1723, 650 č. 351. 3 sl. 8a 7b 8a 7b 8c 8c 7d. Bez jakéhokoli jiného vztahu k exiliu mimo ten, že v něm vznikla. Uvádím jen pro rozlišení od písně

Byť Boha s námi nebylo, říkej tak, lide boží, druhé z „Písniček tří z něm. jazyku na česko přeložených a v rytmy uvedených" od Komenského (srovn. můj čl. „Neznámý dosud spisek Komenského", Mor.-slezský sborník II. 1920, 367) a jím přidaných k „Presu" 1624. Je to překlad písně „Wo Gott der Herr nicht bei uns hält", složené theologem a důvěrným přítelem Lutherovým Justem Jonou (Justus Jonas starší, vl. Jodocus Koch Northusanus 1493—1555) podle žalmu 124. 9 sl. 8a 7b 8a 7b 8c 8c 7d. S odkazem na touž notu „Děkujemeť, obránce náš" ot. v Komenského Kanc. 1659, 727—728 (má tu 8 sl.), předtím již (podle Zíbrta, BČH. IV. 9636 č. 16) Sam. Martiniem z Dražova v „Enchiridiu precum sacrarum" (1629) mezi písněmi na žalmy. Hodila se dobře exulantům, k jejichž písním ji řadí sám vznik její: Komenský ji se dvěma jinými podobného rázu přidal ke spisu, jímž r. 1624 chtěl potěšiti neznámou šlechtičnu v souženích osobních i obecných. Jiný překlad této písně Jonovy: „Jestliť Bůh s námi nebude v čas nepřátelské zlosti" (8 sl. 8a 7b 8a 7b 8c 8c 7d), použivší však Komenského, má Myller 1042 č. 651 a Kleych 1717, 583 č. 479; 1723, 601 č. 499;

Dej nám pokoj, milý Pane, za dnů našich tento čas. Podle Jirečkovy Hymn. 43 v kancionálech bratrských 1561, 1615; v kanc. 1618 (246 při GII) 1 sl. 8a 7b 8a 7b 8b. Překlad Lutherovy 1slohové písně „Verleih uns Frieden gnädiglich, Herr Gott, zu unsern Zeiten", která zase je překladem

---

[1] Komenský v předmluvě svého Kancionálu z r. 1659 na str. 29 brání překládání písní německých zřejmě jako novoty; novotou ovšem byla jen vzrostlá početnost překladů z němčiny; někde nějaká píseň byla přeložena už dříve (tak br. Urban již před r. 1541 přeložil z něm. Speratovy písně píseň „Bože věků všemohoucí, jenžs nebe, zemi stvořil" (podle Jirečkovy Hymn. 42) a z novokřtěnských „Taktoť volá sám Syn boží" (t. 76) obě pojal opraveny do „Písní chval božských" z r. 1541 Jan Roh, nějakou další z něm. přeloženou měly pak kancionály redakce Blahoslavovy, šamotulským počínajíc („Mocný Bože, při slovu svém zachovej nás," „My všickni věříme v jednoho Boha").

staré antifony „Da pacem, Domine". U Myllera 994 připojena k č. 625 (s odchylkami „Dej.. v tento čas"), přidána však druhá sloha s prosbou: „řeď šťastně našeho krále a kurfiršta", t. j. Augusta II., krále polského od r. 1697 a spolu kurfiršta saského — Myller žil a svůj „Poklad zpěvů duchovních" vydal v Žitavě. O příbuzenstvu této písně srovn. str. 60—61. Tato 2. sloha ovšem je také (volný) překlad německé slohy přidávané od 2. pol. XVI. stol., srovn. Alb. Friedr. W. Fischera, „Kirchenlieder-Lexikon" II. 298.

Dej nám pokoj, Pane milý. Myller 991 č. 624 („Jako: Jakž Bůh ráčí, tak já chci též"). 9 sl. 8a 7b 8a 7b 4c 4c 7d 4e 4e 7d, s anaforou provedenou prvými verši všech sloh. První tři slohy jsou překladem tříslohové písně Wolfganga Köpfela (Capito) „Gib Fried zu unsrer Zeit, groß Noth ist jetzt vorhanden", která ovšem vyšla z latinské antifony VI. nebo VII. věku „Da pacem, Domine" (John Julian, „A dictionary of hymnology..." 1915, 275—276 — tu i jiná zpracování této lat. antifony; Alb. Friedr. W. Fischer, Kirchenlieder-Lexikon" I. 212). České příbuzenstvo této písně v. v hesle předchozím a na str. 60—61.

Hrad přepevný jest Pán Bůh náš. Třan. 926 č. 1032 („Z žalmu 46"). Myller 1043 č. 652, Kleych 609 č. 504 s odkazem na něm. originál, Lutherovu „Ein feste Burg ist unser Gott". 4 sl. 8a 7b 8a 7b 6c 5c 5d 6d 7e. V překladu užito Komenského. Srovn. heslo „Přesilný hrad jest Pán Bůh náš".

Chraň nás, Pane, při slovu svém. Myller 993 č. 623 („Jako: Zachovej, Pane, slovo tvé. Z něm. Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort"). Kleych 597 č. 495 („D. M. L. Serva, Deus, verbum tuum. Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort"). Z německé Lutherovy (sl. 1—3), doplněné přítelem Lutherovým Justem Jonou (sl. 4 5); o této slavné písni, též do latiny přeložené, v. Alb. Friedr. W. Fischera, „Kirchenlieder-Lexikon" 1878, I. 167 až 169. Český text: 5 sl. 8a 8a 8b 8b.

Do téže myšlenkové rodiny náležejí písně: Zachovej nás při svém slovu a dejž k němu víru živou. Kancionál Valentina Polona Pelčického 1582 (Jirečkova Hymn. 84). Myller 1113 č. 687 („Jako: Již se přiblížil čas noční"). Kleych 440 č. 376 (podobně). 7 sl. 8a 8a 8b 8b. Prosba o pravověrnost a dobré kněží, s ostnem proti „nájemníkům" (podle Jana 10, 12 a n.).

Zachovej, Pane, slovo tvé a zruš moci nepřátelské. Myller 1114 č. 688. 8 sl. 8a 8a 8b 8b. „Touž notou" jako předchozí. Prosba o pomoc proti nepřátelům víry, o milost Ducha sv. pro kněží i lid a o pokoj („zažeň válku i rozbroj"). Zdá se exulantského původu.

Zdá se, že právě evangelické obměny staré písně daly podnět k Rozenplutově písni (v Kancionále 1601 podle Jirečka, Hymn. 84) Zachovej slovo své, Pane, v římské církvi ať zůstane, zkaz Lutherovo učení, pikhartských sborů shlaučení.

Mocný Bože při slovu svém zachovej nás spasitedlném, zkaz Turky, též i bludaře. V kancionálech úpravy Blahoslavovy, u Kom. 556 Q IX (s úpravou: „..zkaz bludy, též i bludaře", 3 sl. 8a 8a 8b 8b,

„touž notou“ jako „Všemohoucí věků králi, sám braň nás před nepřátely“). Jireček (Hymn. 57) dodává: „Dr. V. Šturm (Rozs. II 12) dovozuje, že píseň ta přeložena z německé: Erhalt uns, herr, bey deinem wort und stürtz des papsts und Türken mort (M. Selnecker)“. Ale píseň, kterou má na mysli, je vskutku stará, 3 slohová Lutherova (se správným čtením: „und steur des Papsts und Türken Mord“); od lutherského theologa a básníka duchovních písní německých Mikuláše Selneckera (1530—1592) jest jen nenávistná varianta její proti reformovaným: „Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort und wehr der Zwinglianer Mord“ (srov. Wagenmanna a Fr. Dibelia v Herzogově a Hauckově „Realencyklopädie f. protest. Theologie und Kirche“ [3]XVIII. 191).

Vyšetřovati poměr těchto písní mezi sebou a poměr jejich k předlohám, jež samy chovají problém ještě nerozřešený, není mým úkolem.

Když jsme v největším soužení a se všech stran obklíčení. Třan. 1333 č. 1558 („Not. 40d“). Kleych 534 č. 449 (s poznámkou: „Pauli Eberi, Wenn wir in höchsten Nöthen. Jako: Bože, smiluj se nad námi“) a již [1]1717, 520. Myller 1275 č. 781 s odchylkou: „... v největším trápení“ a odkazem: Jako: „Wenn wir in höchsten Nöthen sein“. 7 slok 8a 8a 8b 8b. Nezávislá na následující a bez ohlasu doby, která nový tento překlad Eberovy písně zrodila.

Když v úzkostech a trápení. Jedna z „Písniček tří z německého jazyku na česko přeložených a v rytmy uvedených“ od Komenského (srov. můj článek „Neznámý dosud spisek Komenského“, Mor.-slezský sborník II. 1920, 365 a n.) a přidaná k jeho „Presu“ s udáním: „Wenn wir in höchsten nöten sein etc. Svou notou; aneb jako žalm 100.“ Nový otisk v uvedeném mém článku 366. Překlad písně německé od Paula Ebera (1511—1569), ale vložena sloha 6. časového obsahu, s formálním vztahem k osnovné myšlence „Presu“, jejž Komenský již jako vyhnanec napsal r. 1624 pro jinou trpitelku, nějakou šlechtičnu. Těmito vztahy k prožitému hoři zasluhuje místa mezi exulantskými, mezi něž se nedostala asi proto, že Komenský jí nepojal do svého kancionálu, snad úmyslně pro některé její formální nedostatky (srov. uvedený článek můj). Tak mohl zcela samostatně vzniknouti překlad nový (srov. předcházející heslo).

Mocný Bože, při slovu svém, viz str. 66.

Přesilný hrad jest Pán Bůh náš. Třetí z „Písniček tří z německého jazyku na česko přeložených a v rytmy uvedených“ od Komenského, aby vyplnil prázdné místo druhé složky činící jeho spisek „Pres boží“ z r. 1624. S údaji: „Z žalmu 46. Má svou notu.“ Vzata do kancionálu Kom. 627—628. Třan. 937 č. 1046 (s prvým údajem) ji má vedle nového překladu téže originální slavné písně Lutherovy „Ein feste Burg ist unser Gott“, po prvé vydané r. 1529. 4 sl. 8a 7b 8a 7b 5c 5c [nebo 6c] 5d 6d 7a [nebo 7e]. Komenský ji jistě vzal proto, že mluvila jak málokterá jiná z plnosti vyhnaneckého soužení a doplnil jí potěchu, neznámé, často zkoušené šlechtičně chystanou spiskem, který psal již jako vyhnanec.

Při vodách tvých, ó Babilon, seděli sme s bolestí. Třan. 1062 č. 1194 („Not. 316b“). Myller 1020 č. 640 („An Wasserflüssen Babilon“).

Srov. Zíbrta, BČH. IV. 9638. 6 sl. 8a 7b 8a 7b 8c 8c 7d 8e 8e 7d. Je to překlad německé 5 slohové parafrase žalmu 137, zveršované Wolfg. Dachsteinem a po prvé otištěné r. 1525. Původcem jeho je Třanovský. Vztah k vyhnanství je nesporný.

Zachovej nás při svém slovu, viz str. 66.

Zachovej, Pane, slovo tvé, viz str. 66.

V textě zmínil jsem se o několika písních z doby předbělohorské, které byly zpívány našimi vyhnanci. Člověka necharakterisuje jen, co vytváří, nýbrž i co přijímá a ovšem jak to přijímá. Zde opravdu lze k tomu přihlížeti tím spíše, že skladatelé písní duchovních sami se při tvorbě řídí písněmi obce, pro kterou skládají (lyrika duchovní je proto obsahově i výrazově konservativnější než umělá lyrika světská a má proti zřejmé individualističnosti této i jiné známky kolektivnosti), a že skladatelé často jsou i pořadateli sbírek, vybírajícími vhodné písně z dosavadního fondu. Tím ovšem není zmenšena povinnost badatele hymnologického, rozlišiti materiál podle doby, kdy vznikl.

O některých písních ještě zvláště.

Bože, smutných potěšení, otče opravdový. Třan. 1045 č. 1171 („Not. 157c. Jako: O Kriste, kníže pokoje"). Myller 1045 č. 654 s odkazem na touž píseň. 6 sl. 8a 8a 8b 8b 8c 8c. U Jirečka v Hymnologii není zaznamenána. Volání vdovy-církve, již „rota pyšně panující pro samou pravdy čest lehčí.., trápí, vyhání, bydliti při sobě brání"; v sl. 3 narážka, trvám, zřetelná na kroky, kterými se chtěla Jednota brániti proti vypovídacím mandátům Ferdinanda I. r. 1548: „K soudcům země již běhala, ochrany hledajíc; ve dne i v noci volala, však nezjednala nic". Bratří litomyšelští totiž, když nový mandát Ferdinandův ze 4. května 1548 nařizoval zcela krátkou lhůtu na zřeknutí se Jednoty nebo vystěhování, obrátili se v květnu t. r. k arciknížeti Ferdinandovi, zemským soudcům a nejvyššímu kancléři s prosebnými listy, aby lhůta k vystěhování byla prodloužena, marně ovšem[1]. Píseň je současná, nepojata však do kancionálů úpravy Blahoslavovy a Komenského. Vynoření její až v exulantských kancionálech je tedy fakt zajímavý. Srov. ostatně poznámky mé při písních „Ej již nyní, o přeslavný Ježíši (68), „Obránce všech soužených" (69) a „V úzkosti a v zarmoucení" (69).

Ej, již nyní, o přeslavný Ježíši. Třan. 1047 č. 1175 („Not. 157c. Jako: O Kriste, kníže pokoje"). S touž notou Kleych 598 č. 497. 10 sl. 4a 4a 6b 4c 4c 6b 4d 4d 7e. Vynořuje se až za pobělohorského exilia, ale není jisto, je-li exulantská z této doby. Želí sice: „Utiskání, vyhánění již teď tvůj lid milý podstupuje", ale prosí také: „Chraň kostely, naše školy, v nichž se tvá chvála děje."

I což se liknujeme nevěrných rouhání. Ze sborníku V. Svatkovského z Dobrohoště jako vlastní jeho verše asi z r. 1647 ot. Jos. Volf, ČČM. 1908, 122; vskutku 20 těch 13slabičných veršů s rýmy sdruženými

---

[1] Jar. Bidlo, „Jednota Bratrská v prvním vyhnanství (1548—1561)" 19.

jsou sl. 9, 10, 13, 16, 17 z písně „Křesťané pravdy boží praví milovníci“ od „jednoho mistra z Prahy proti Římanům 1522“ (podle Jirečkovy Hymnologie 53—54, k jejíž bibliografii dodej: Zíbrta, BČH. IV. 9637 č. 4, 9638, Myllera 1026 č. 642, Kleycha 611 č. 406, Kleychovy Modlitby a písn. 1734, 533) a nejsou původu exulantského. Uvádím jen, abych mohl provésti redukci na pramen.

Obránce všech soužených. Třan. 863 č. 959 („Z žalmu 55. Jako: Pane, v prchlivosti své“), Kleych 664 č. 539 („Z žalmu LV“). 12 sl. 7a 6b 7c 6b 7d 6e 7f 6e. Podle L. Haana („Cithara sanctorum“ 26) je z „časů bratrských“ (našel ji v rukopise z r. 1585, o němž se zmiňuje na str. 24?). Je to parafrase uvedeného žalmu bez narážek exulantských. Nadpis skupiny, do níž u Kleycha je zařazena, „O vyhnání a pronásledování“, ostatně umožňuje i přijetí písní neexulantských.

V úzkosti a v zarmoucení. Třan. 1067 č. 1201 („Not. 275a. Jako: Nakloň, Pane, ucha svého“). Myller 1101 č. 691. Kleych 626 č. 516 (s touž notou). 10 sl. 8a 8a 7b 7b 8c 8c 7d 7d. Píseň neuvedená v Jirečkově Hymn.; složená po prvém vyhnanství Jednoty, snad za Rudolfa II.

Všemohoucí věků králi, sám braň nás před nepřátely. Podle Jirečkovy Hymnologie v bratrských kancionálech od Blahoslavova z r. 1561 až po Komenského; všude (na př. v kanc. 1618 str. 246, G. II) 4 sl. 8a 8a 8b 8b. U Třan. 1066 č. 1199 rozšířena 4 dalšími slohami na celkový počet 8 sl. Slohy ty obsahují prosby o zahnání války, ztroskotání nepřátelské moci, svornost, pokoj a štěstí „křesťanské náši vrchnosti“.

Na konec ještě třeba promluviti o dvou geneticky souvislých písních, z nichž prvá prý byla rozšířena po r. 1619 v Uhrách, podle jazyka dialekticky nezabarveného patrně tedy od nějakého českého emigranta, a tak by náležela sem. Jest to píseň

Vzhůru Čechové, vzhůru se strojte. Texty:

1. Fr. J. Vavák, Paměti I. 406 a n. („Paměti Fr. J. Vaváka..“, vyd. Jindř. Skopec, I. část 2, 67—69). 52 sl. 10a 10a 6b 8b nebo 10a 10a 3b 3b 8b. Vavák tuto píseň, kterou evangelíkové „chutně zpívají“, dostal „na počátku máje“ 1782, opsal si ji na důkaz toho, „jak je zákon boží k veliké poníženosti a trpělivosti vede a Duch Boží jaké jim vnuknutí dává“, a s nadpisem „Potřebné vysvětlení některých věcí v této písni tak hloupě uvedených“ připojil k ní obranu proti některým výtkám v ní činěným katolíkům, která je skoro více výpadem jeho proti českému reformnímu hnutí a evangelíkům než výkladem písně (ve vydání Skopcově 69—83). Soudí podle „verše“ (slohy) 8, 15 a 22, že „jest tato píseň již velmi stará a tehdy hned dělaná, když minulého 16. stysteho[1] věku některé kostely a kláštery v Praze i jinde v zemi se opravovaly a v nedostatku církevního kněžstva mniši do nich se dávali“ (69), pochybuje o pravdivosti jejího udání v sl. 52, že „je ta písnička v Uhřích dělaná, po jistém poslu do Čech poslaná“, a ostře ji odsuzuje. Otisk Skopcův je bohužel kastigován

[1] Vavák myslí: XVII., nazývaje věk ten podle číslice udávající století.

ze zřetele k vydavatelstvu, Dědictví sv. Jana Nepomuckého, a k hlavnímu čtenářstvu knih tímto náboženským fondem vydávaných.

2. „Píseň obnovená o těch pletichářích a soudcích od zákona božího, kterak rota papežská potupuje nařízení a ustanovení kšaftu a stolu večeře Páně, pravíc, že nejsou hodni z kalicha Páně lidé sprostni přijímati a požívati, ješto Pán Kristus řekl: Vezměte, jezte a píte. To jest ustanovení Páně, pravé a celé, od Krista Pána zřízené, tak jakž evanjelistové a svatý Pavel napsali. Vytištěná léta 1619". 16⁰, 4 l. U Zíbrta, BČH. IV. 4817. Podle Jos. Volfa („Píseň obnovená o těch pletichářích" z r. 1619 a „píseň akatolíků" u Vaváka, ČČM. LXXXII, 1908, 370) 32 sl.; z textu Vavákova prý chybějí sl. 11—22, 26, 36, 42, 48—50, 52[1], sloha pak 27 (v tisku 14) je značně pozměněna.

3. Z nějaké podobné úpravy si ji opsal někdy v 1. pol. XVIII. stol. majetník zajímavého rukopisného sborníčku, který jsem koupil v Chudobíně (u Bystřice nad Pernštejnem), jenže z jeho opisu zbyl jen konec písně, Vavákova textu sl. 43 (vlastně jen necelá 2 slova z ní), 44 (silně porouchaná), 45—47, 51, 52. Že předlohou tohoto písaře (který v mém sborníčku, někdy majetku nějakého evangelíka, vystřídal svého předchůdce, jenž před tím na str. 108 ukončil opis písně „Chceme-li z Bohem býti" explicitem „Konec této písně, a jest to zde všechno psáno měsíce Martii 172 [číslice udávající jednotky ztracena] roce") byl text jiný než tisk z r. 1619, ukazuje ta okolnost, že opsána také sl. 52. Naproti tomu zase se stýká můj rukopis s tiskem v tom, že nemá sl. 48—50. Varianty tohoto rukopisu k textu Vavákovu: Sl. 44 v. 1 nám chtěli, 2. [že hod]ní nejsme sprostí ho [píti], 3. velí nám, 4. v[šem] z něho píti rozkázal; sl. 45 v. 1 z výsosti, 3. spomož nám, 4. litostivý; sl. 46 v. 2 než přece bezděk ji požívati, 3. nás, 4. mocně nás chtějí přinutiti; sl. 47 v. 1 je ven z té, 2. to jedovaté ježovské plémě, 3. mně koštujte, sl. 51 v. 4 nezjevím; sl. 52: Tato písnička v Uhřích skladaná po tajnym poslu do Čech poslaná; spívejte, písejte, jiným k přepsání [dá]vejte. Amen.

4. „Staročeská revoluční píseň." Sděluje A. W. [= Alfred Waldau], Obrazy života 1861, 248. 7 sl. Sloha 1. = Vavákovy sl. 1 v. 1 + sl. 7 v. 2—4; sl. 2 = V. sl. 1 v. 1, doplněný podle sl. 51 v. 1, + sl. 1 v. 2—4; sl. 3 = V. sl. 10; sl. 4 = V. sl. 9; sl. 5 = V. sl. 4 v. 2, 1, 3, 4; sl. 6 = V. sl. 32 v. 1—2 + sl. 33 v. 3—4; sl. 7 = V. sl. 40. Waldau úvodem poznamenává, že chce v Obrazech života podávati „vzácné zbytky starožitné, české, z jádra lidu pocházející poesie.., jež byly veřejnosti posud téměř zcela neznámy neb se nalezaly často v jediném, zvetšelém a vybledlém rukopisu, jejž čísti poštěstilo se jen po velkém namáhání. Dvě historické národní písně ze starého rukopisu podali jsme již dříve v těchto listech[2];

---

[1] Mezi tímto údajem a předchozím o počtu 32 sl. je ovšem rozpor: vyčteno 19 chybějících sloh, mělo by však jich chyběti 20.

[2] „Dvě historické národní písně. (Z časů sedmileté války.)" Sděluje A. W., Obrazy života 1861, 196—197. Jsou to písně: I. „Milá [česká?] země, po třetí v tom plémě," II. „Raduj se již nyní Králů Hradec."

tenkráte přinášíme politickou báseň, pocházející z konce 16. století, kterouž lze ne bez důvodů počísti k tak zvaným ‚revolučním‘ písním. Je to píseň velmi rázná, v níž se jeví horoucí nenávisť proti Jezovitům spůsobem velmi sarkastickým. Nepotřebujeme snad šíře vykládati, že ji zde podáváme jen co zvláštnost, co příspěvek k literarní a kulturní historii, proti jejímuž uveřejnění nynější liberálnosť tiskových úřadů ničehož namítati nemůže, kteréž při slyšení jmena ‚revoluční píseň‘ zajisté již nechopí se hrozný úžas, jako by se snad ještě před rokem bylo stalo“.

Text prý podává „diplomaticky věrně“. Text jeho souvisí nějak s otiskem z r. 1619, nejspíše skrze nějaký jeho opis, Waldauem mylně datovaný, sice by byl skladbu nekladl na konec XVI. stol. Souvislost jeho s tiskem dosvědčuje společná chyba: „jací jste u víře, medle se znejte“ (Waldauovy sl. 2 v. 2), „jací jste medle u víře, znejte“ (tisku z r. 1619 sl. 1 v. 2), „a kterak jste mdlí u víře, znejte“ (Vavákovy sl. 1 v. 2). Ale mám podezření, že přes ujišťování Waldauovo o „diplomatické věrnosti“ je text jeho upravován, aby zachovávaje zdání starožitnosti (slohou 5. o přijímání i pod způsobou vína) byl svobodomyslným projevem proti ultramontanismu nedávno posílenému konkordátem (a proto že byl účelně zkrácen), ač podle slov o „politické písni“ měl Waldau text úplný před sebou, protože ve verších, odsuzujících nucený celibát místo nevhodných slov „právě jste svatokupcové“ dán v souhlase s běžným nazíráním na přirozená lidská práva verš „práva dobrého škůdcové“ a nový příchod rozličných řeholí osvícenstvím vypuzených uvítán nevrlým „opět je čert k nám poslal sem“ místo staršího „vždyť je sám ďábel přines sem“ [1]. Novodobou ruku upravovatelskou prozrazují i odchylky od starého obyčeje jazykového: 3. os. pl. „poví“ m. „povědí“ 5[2], „s mnichy a jezovci vytopí si ďábel svých pecí“ m. akk. „své peci“ 7, celek pak místo jistě staršího „s jezevci a s mnichy vycpává ďábel kožichy“, „abys jim [jezovcům, Žižko] přišpendlil palcátem věnce“ 4 m. staršího „připínal“. To podezření příliš hlasité zaříkání úvodu jen zesiluje.

5. Č. Holas v „Českých národních písních a tancích“ V. 156 z Březin u Poličky, tedy z kraje proniknutého evangelíky, má variant 9. sl. Vavákovy: „Kde je Jan Žižka na ty jezouce“ (se zajímavou obměnou: „Aby jim připjal pálivý věnce“ m. nechápaného už „by jim připínal palcátem věnce“).

Volf myslí, že „Vavákova píseň jest pouze značně rozšířená píseň o pletichářích“ a že právě ty slohy, které má navíc, jsou nové, a závěr její („Je to písnička v Uhřích dělaná, po jistém poslu do Čech poslaná, ji sobě spívejte, sobě přepsanou dodejte“; podobně zní můj variant) vykládá v ten smysl, že „v Uhrách vzniklo rozšíření staré písně z dob českého povstání“.

---

[1] Ovšem již v starém textě (a právem, hledíc k protireformačním snahám počátku XVII. stol.) je „Zas vám čert poslal do Čech bosáky“ (8), „Již své peleše zase stavějí“ (10).

[2] K 3. os. plur. „činějí“ 6 m. náležité a metrem žádané „činí“ je obdoba veršem chráněná u Vaváka 20: „jak chtějí, šidějí“ a naopak: „provádí“ 12 m. „provádějí“.

Kdyby se tak věc měla, mohla by ta píseň nějakým právem počítána býti mezi exulantské; k obrazu písní exulantských by pak přidávala nový rys, výzvu ke vzpouře proti vládě protireformační.

Ale věc se má právě naopak. Domnělé „nové“ slohy jsou stejně staré jako ostatní. Píseň povzbuzuje Čechy k boji proti katolické reakci slibem pomoci z Uher, kde se počátkem října r. 1604 proti vládě Rudolfově zdvihla protestantská šlechta, a přímo jménem vítězného vůdce tohoto odboje, Štěpána Bočkaje, navnazuje je k boji proti tomu „jedovatému papežskému plemeni“ připovědí:

48. Pomůžeme vám je z Čech vyhnati,
nebudou vám víc rozkazovati,
Moravci ⟨pomohú⟩,
já, Počkaj, ⟨pak⟩ jim ⟨vyrubu⟩[1].

49. Já věru s nimi pojedu do Čech:
žeť vám nenechám více mnichů těch,
poznáte a zvíte,
když mnicha u vás uzříte.

50. Sám jest jich ďábel do Čech natrousil,
již jsem já, Počkaj[2], svůj meč nabrousil,
pomalu pojedu,
svou chasu na ně povedu.

Tato výzva, doufající v součinnost Moravy, mohla býti učiněna nejspíše na samém sklonku r. 1604 nebo v prvních měsících r. 1605, před květnovými vpády Bočkajovců na Moravu, které oddálily veřejné mínění v ní od nabízejícího se osvoboditele jejího a obnovitele jejích svobod zemských i volnosti náboženské; nehodí se k době pozdější, k době branného postupu české a moravské hotovosti zemské proti Bočkajovi a vleklého vyjednávání s ním.

S tímto určením se shodují jiné narážky. Verše: „Zas vám čert poslal do Čech bosáky“ (8) a „Již své peleše zase stavějí“ (mniši, 10) týkají se příchodu bosých františkánů do Prahy r. 1604 a stavby jejich kláštera na místě zpustlého někdejšího kláštera karmelitánů, „čehož Pražané — jenž toto náboženství nenávidějí — neradi viděli“[3]. O pouličních výtržnostech proti mnichům, které následovaly po svádě davu šlechticů italských v mino-

---

[1] V Skopcově vydání textu Vavákova: .. pomohou, ja, počkaj, jak jim vyrubou. Nepochopením. Vavák snad věděl, koho se to týče; poznamenáváť (81): „Ale nesedlo mu to. Tuším, že již dávno i s tím svým mečem pošel aneb snad od něho zahynul...“ Domněnku, že snad v slově „počkaj“ (48 a 50) se tají Bočkaj, vyslovil už Jiří Horák v čl. „Paměti F. J. Vaváka“, Národopisný věstník čsl. VIII. 1913, 7 (tu zároveň k textu Vavákovu dodán Waldaufův a Holasův). Opravu ⟨pomohú⟩ k rýmu ⟨vyrubu⟩, žádanému textem, činí pravdě podobnou fakt, že ještě v pol. XVII. stol. (i v textech z nářeční oblasti české) je doloženo na konci slov *ú* (Gebauer, „Hist. mluvnice jaz. č.“ II. 260, 620). Srov. též rýmovou dvojici „nutí“ || „zvihnouti“ sl. 46.

[2] V Skopcově vyd.: počkaj.

[3] Podle Pamětí M. Dačického z Heslova, vyd. A. Rezkem I. 206.

ritském chrámu u sv. Jakuba na Boží tělo r. 1605 a trvaly několik dní prostřed června[1], píseň nic neví, ač by si sotva byla odřekla tuto pokroutku.

Verše „Vy, Pražanové, co se bojíte, kam se poděl meč, to dobře víte, z kterého kostela pravá povodeň povstala," narážejí na to, že téhož roku nějaký tesařský knap Suksa z Nového města pražského vylezl na týnskou věž a odnesl pozlacený meč, jejž měla v rukou socha krále Jiřího, která do 27. ledna 1623 stála ve výklenku kostelního štítu. Také tento kousek byl odsuzován, jako by se to „nějakým návodem a na posměch a potupu Čechům evangelitského religionu se přídržejícím stalo"[2], zvláště když se pachateli, ať se smysly pominulému, ať jen to předstírajícímu, nedostalo trestu. K čemu se vztahuje dodatek té narážky: „dobře víte, z kterého kostela pravá[3] povodeň povstala", nevím; snad k poslední veliké povodni 5. prosince 1604[4], v které mohlo veřejné mínění viděti trest za svatokrádež a vlažnost k ní.

Jiné obecné narážky týkají se snah protireformačních a absolutistických, charakterisujících vládu Rudolfa II., a zasahování cizích vlivů do věcí českých.

Kde vznikla tato píseň?

Vavák nedůvěřuje jejímu udání, že v Uhrách: „Poněvadž skladatel nepověděl jméno, jakž by pověděl místo? Zloděj nikda nepoví, kde zůstává; však česká země taky nikda bez šelem nebyla"[5]. Volf svému starému prý jádru písně hledá původce v Čechách a teprve rozšíření jeho přisuzuje Uhrám a patrně době po r. 1619. Horák cituje poslední slohu, dodává však: „některé tvary však ukazují spíše na Moravu."

Dobrá znalost příhod pražských a jejich ohlasu ve veřejném mínění a situace evangelické věci i stavovských svobod u skladatele v Uhrách žijícího by se snad jakž takž dala vysvětliti tajnými zprávami nějakých takových Bočkajovských zvědů a zpravodajů, jaké měli stavové moravští právě té doby v Uhrách. Ale z písně mluví srdce horlivého českého evangelíka, ne uherského straníka Bočkajova, třebas souvěrce — to že k závěru písně mluví Bočkaj, je ovšem fikce básnická, která komposičně se dosti divně odráží od veršů hned následujících: „Kdo skládal, já sám vím, však jména svého nepovím", ale aspoň jako Uher, evangelík a stoupenec Bočkajův chce skladatel mluviti. Obsáhlé poměrně polemiky proti českým patronům a nástrojům protireformace mohou býti jen překypěním srdce českého; úloha uherského mluvčího byla by vedla k jiným důsledkům. Ale skladatel dokonce vypadá ze své fikce a prozrazuje se Čechem, snad i Pražanem. Horlí proti mnichům:

10. Již své peleše zase stavějí,
na Jana Žižku zapomínají,

---

[1] Zprávy současné o nich ot. K. Krofta v „Sněmech českých" XI. 1, 264 a n. při č. 86.

[2] Dačický t. I. 207. Srov. Fr. Rutha, „Kronika král. Prahy" III. 1011.

[3] Čísti: ‹pražská›?

[4] V. V. Tomek, „Dějepis m. Prahy" XII. 417.

[5] V uv. sp. 82.

jak je ten vyhnal ven,
vždyť je sám ďábel přines sem.

Příslovce „sem“, chráněné rýmem („ten“, „ven“) tu znamená: do Čech a snad přímo do Prahy, kde Ferdinand I. usadil nenáviděné jesuity a kam teď zase přišli „bosáci“; ale tak se může vyjádřiti jen člověk na témž místě mluvící. Zrovna tak sloha 43. užívá příslovce „zde“ o Čechách:

On vám dá pomoc svou k zvítězení
nad nepřátely zde v české zemi.

Podobně zase o Uhrách píseň mluví slovem „tam“, tedy příslovcem ukazujícím na místo jiné, než je to, na kterém je mluvčí:

12. Divnou ukrutnost provádí mniši,
v uherské zemi, tam sedí tiší,
tak že zas nastal čas,
jaký tam mají mniši kvas.

Po stránce jazykové není v písni nic, co by ukazovalo na Slovensko, ba myslím, ani žádného spolehlivého moravismu[1]. Spíše ještě čistě spisovná zásoba slovní a frastická a spisovné hláskosloví a tvarosloví se sklonem k českým nářečním zvláštnostem[2] svědčí, že skladatel byl nejen v Čechách, ale i Čech, ať rodilý, ať dlouhým pobytem zcela aklimatisovaný.

Měl-li nějaké právo mluviti jménem Bočkajovým, či jsou-li jeho připovědi uherské pomoci fikcí straníka vžitého v svou myšlenku nebo přáním, vydaným za skutečnost, netroufám si rozhodnouti. Anonymita jeho je ovšem pochopitelná: běželo o hrdlo, poněvadž jeho píseň volala ke vzpouře a operovala součinností se vzbouřenci. Veliký básník ovšem není, než jen myšlenkou zaujatý veršovec, jehož výrazem zvolená forma veršová dosti cloumá[3].

Jeho skladba však, „staročeská revoluční píseň“ z první polovice r. 1605, není jenom historicky zajímavým výtvorem vření v zemi české, o němž se zdálo cizímu pozorovateli[4], „jako by oheň tu v zemi měl znovu vzplanouti jako za dob Žižkových“.

Svým spojením revoluční nálady s kvietistickým vyčkáváním, dalekým od rozhodnosti ke včasnému početí a dokončení boje, oživáním vzpomínek na husitskou minulost a při tom nedostatkem schopnosti poučiti se z nich o potřebě ne revolučního mluvení a posunkování, nýbrž smrtelně jedno-

---

[1] I Akkusativ sg. fem. „choti“, který by se nejspíše ještě mohl vykládati za známku nářeční moravskou, má doklady a obdoby též z půdy vlastně české.

[2] Akk. plur. m. „proklatý“ (se změnou *é—ý*), chráněný rýmem v sl. 28, kolísání 3. os. pl. praes. u sloves na-iti: „chtějí“, „šidějí“ 20 („provádí“ 12 bude asi m. staršího „provodí“).

[3] Vedle celé řady nedosti přiléhavých spojení jednotlivých myšlenek upozorňuji zvláště na dva doklady slovesa „klaněti“ (23, 29) vedle náležitého „klaněti se“ (24, 27, 30).

[4] Bavorskému diplomatickému jednateli v Praze J. Manhartovi, srov. jeho zprávu Maxmiliánovi Bavorskému z 2. května 1605 („Sněmy české“ XI. 1, 205 č. 53) a k ní výklad Kroftův na str. 16 a 76.

stranného rozhodnutí k činům, nejen důvěry v Boha, nýbrž i v sebe, svým spojením motivů náboženských s hospodářskými a politickými, svou citlivostí k dění zahraničnímu a horkokrevnými nadějemi v jeho součinnost, svým odporem k duchovním a cizozemským činitelům náboženského útisku, vzdálenému papeži, prapůvodu všeho zla v očích evangelíků, blízkým mnichům a kněžím, jeho nástrojům, a cizincům, jejichž souvislost s protireformačním tlakem dvora a nejvyšších úřadů byla najevě, a přitom jakousi nevčasnou reservou k panovníku, zdá se mi, předobrazí budoucí události.

A mimo to má své dějiny.

Některé slohy její ztratily po r. 1605 a zejména po smrti Bočkajově (30. prosince 1606) důvod svého bytí: Bočkaj na př. sice nepřestal Čechům býti vzorem následování hodného postupu proti průbojníkům protireformace (ještě v satirickém „Volání jesuitů k sv. Václavu“ r. 1619 lid obecný praví jim na jejich nářky: „Jdětež, co kdy vás Bočkaj hnal, kapounovati vaše dal“ [1]), ale nemohly se přece zpívati slohy připovídající jeho pomoc po míru vídeňském, a podobně brzy ztratila smysl sloha o svatokrádežném odnesení meče z ruky sochy Jiříkovy na chrámě týnském, když jiné události zaujaly veřejné mínění a umlčely hlas veršovcův o této příhodě. Vypuštěním sloh nečasových a snad i některých jiných vznikla nová úprava písně. Jejím ohlasem, blízkým původu písně, je můj variant (mající ještě poslední slohu s fikcí, že píseň vznikla v Uhrách). Nový život písni začal za českého povstání, kdy se veřejné mínění znovu silně začalo obírati činností řádu Ježíšova. Tu r. 1619 píseň značně zkrácená byla vydána tiskem jako agitační prostředek, patrně vysvětlení, že direktorium 1. června 1618 jesuity z Čech vypovědělo; v té době fikce o uherském původu písně již nebylo potřebí. Že podání, ovšem tajené, ji udržovalo mezi evangelíky i po r. 1620, toho dokladem mimo můj sborníček někdy z polovice XVIII. stol., pocházející z krajiny silně prosáklé evangelictvím, je rukopis Waldauův (ve variantu tom není ohlasu z žádné slohy, vyskytující se jen v úplném původním textu, a jedna společná chyba ukazuje, že je tu snad opis tisku). Trochu jinak, myslím, nutno vysvětliti text Vavákův. Nemyslím, že by jeho poznámka, že si tu píseň evangelíci „chutně zpívají“, znamenala, že i úplný text zachovalo netržité ústní podání: co se s písní příliš časovou v ústním podání děje, ukazují můj variant a tisk z r. 1619, dokonce pak variant Holasův, v němž z celé písně dlouhé zbyla jediná sloha. Pobělohorští tajní evangelíci nemohli věděti o lupu provedeném na dávno zmizelé soše krále Jiřího a zpívati o pomoci dávno mrtvého sedmihradského knížete. Spíše asi z pouhého zápisu vzkřísila píseň nějaká příležitost (zrušení řádu jesuitského Klimentem XIV. r. 1773) a ze skrytu tajných schůzek uvolnil toleranční patent Josefův (1781), po němž teprve (na počátku máje r. 1782) Vavák ji dostal a zapsal. Vavák nezapsal si píseň tu ze zájmu starožitnického, nýbrž jako dokument zavilé vzpurnosti a nekřesťanské nelásky evangelíků a jako příležitost, dějepisnými a věroučnými důvody prokázati neoprávněnost jejich věci. Odtud obšírný jeho výklad k ní, přese všecku obšírnost ještě

[1] T. Bílek, „Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova“ 1896, 423.

nedostatečný v očích Vavákových[1], vlastně obrana katolictví proti protestantům a útoky proti nim. Vavák píseň ostře soudí a odsuzuje, ovšem jen se stanoviska své historické a náboženské pravdy. Je-li Waldauův variant jen příkladem, jak si podání zahrá s textem, či mělo-li jeho otištění r. 1861 ještě jiný účel než jen čistě historický[2], bude asi nesnadno najisto rozhodnouti, když neznám ten rukopis prý až z konce XVI. stol., z něhož Waldau čerpal. Nyní se z celé písně udržela už jen jediná sloha (zápis Holasův z Březiny, někdejšího působiště J. J. Michla). Exulantského na ní není tedy nic.

Jejím ohlasem je píseň „Čechové milí, se pozastavte", v mém sborníčku hned po ní následující. Píseň ta, trvám, ještě neznámá, zní[3]:

1. Čechové milí, se poza[stavte,]
zpí]vání mého teď poslech[něte,]
[co] budu zpívati,
hleďte pilně [poslou]chati:

2. Jak naši milí ti p[apežát]ka
sou rozpustilí; my nebožátka
pohrůžky slyšíme,
odpovídat jim nesmíme.

3. Jistě oni se za nic nestydí,
ani na to dou, že je Bůh vidí,
milosti, lítosti
při nich není, spravedlnosti.

4. Ej, což děláte, zrádní smilníci,
ej, co činíte, černokněžníci,
o lháři, modláři,
o proklatí kuběnáři!?

5. Proč vy nemáte mít manželek svých
hledíte věcí[4] hrozných oplzlých
s cizími ženami,
také svými kuchařkami?

6. Pěknou kuchařku chce každý míti,
že na ni bude pořád hleděti;
ode křtu musí dát,
od pohřebu třeba dukát.

7. A by ho prosil pro Boha neb víc,
[on] se může hned i tu chvíli stýct[5]
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

8. [Kristus, ten] váš pán, když [s nebe při]jde
[proto] že u vás prav[dy nenaj]de,
vyznáť[6]: „⟨Já⟩[7] neznám [vás],
[Jd]ěte ode mně všickní z vás!"

9. [Ne]postačíť vám vaše modlářství,
to, který jste vy mněli v tejno[st]i,
sobě ste zdělali,
Pánu Bohu čest odňali.

10. Na ně patříte, jim se klaníte,
víc nežli Bohu čest jim dáváte,
kamenným, dřevenným,
k duchům pekelným podobným.

11. Zdaž u Mojžíše nemáte psáno,
v rozdílu pátým zaznamenáno,
jenž si[8] to hledejte,
v dvacátým pátým najdete[9].

12. Co vám udělal ten Lukáš svatý,
že jste zavrhli rozdíl šesnáctý?[10]
Proč se vám nelíbí?
Jistě on v ničem nechybí!

---

[1] Srov. závěr jeho v Skopcově vyd. Pamětí 83.

[2] Srov. výše str. 70—71.

[3] Z nadpisu zachováno jen: Pyſen ſt [mezera asi 3 trojslabičných slov] ma ſ [ztracena asi 2 slova].

[4] Rkp.: wice.

[5] Z dálejšku, asi z 4. verše zachováno jen: mnel git wy.

[6] Luk. 13, 27, srov. Mat. 25, 12.

[7] Rkp.: wyznat waſ.

[8] Nejspíše mylná konjektura místo: ⟨v verši⟩ si to hledejte v dvacátým pátým, najdete.

[9] Mylná citace. Správně: 2. Mojž. 20, 2 a n.; 3. Mojž. 26, 1; 5. Mojž. 5, 6 a n.

[10] Z Luk. 16 míněno snad poučení o tom, že nemožno sloužiti dvěma pánům, nebo parabola o boháči a Lazarovi.

13. Svatý Matouš chce svou vinnu vésti,
onť vám vyčítá všecky vaše lsti,
všechněm vůdcům sle[pý]m,
v rozdílu dvacátým třetím[1].

14. Na toho Pavla vy se hněváte,
proč epi[štol jeho nečítáte?]
[Zda]liž on zle káz[al].
[když ho Kristus Pán] sám poslal[2].

15. [Je]ště [s očistcem], vy papežátka,
jak s tím [klamete] vy nebožátka,
truchlivě r[moutíte][3],
kdo chudý, toho tam necháte!

16. Medle kdo pak vám o něm poveděl
(neb sám Spasitel o něm neveděl),
o lháři, modláři,
horší než pekelní dráči!!

17. Na vás, ježovci, byl bych zapomněl,
jakou odmněnu byl bych od vás mněl,
vy samy jednušky,
chytrostí nad samé lišky!

18. Přijde již na vás z nebe tento hlas:
„Jděte ježovci děte všickní“[4], z vás
nebude žádný smnět
jmenovati se ježovec.

19. S tím tu písničku již dokonávám,
vašich šantroctví již zanechávám,
aby to každý znal
aby se bludu varoval.

Píseň, rovněž polemika náboženská proti katolickým duchovním, mezi nimiž jsou rovněž jmenováni „ježovci“, má touž osnovu s ohlašovacím začátkem a s vyznačením konce, podobně vyřizuje theologické rozpory, které jí neméně leží na srdci, odkazy na místa biblická protivníkům nepříznivá a spíláním, a je složena touž slohou (ba dokonce má též vedle formy 10 a 10 a 6 b 8 b i umělejší 10 a 10 a 3 b 3 b 8 b).

Má však někoho jiného za původce: nemá vůbec historických vzpomínek, veršuje ještě méně obratně než její vzor, nezná tak bible[4], je suchá, sílu svého vzoru nahrazuje hrubostí a liší se i důsledně jinými detaily dikce[5].

A je také z jiné doby, z doby, kdy protireformační tlak se silně přitížil, přece však ještě, jak se zdá, příslušenství k evangelické církvi nebylo v Čechách zapověděno[6]. To by mohla nejspíše býti doba mezi lety 1620 až 1627, kdy, jak víme, píseň „Vzhůru, Čechové“ jako by byla obživla a kdy bylo se strany katolické opravdu možno slyšeti dosti pohrůžek, na něž nebylo odpovědi, a kdy bylo od ní dosti vytrpěti nemilosti, nelítosti a nespravedlnosti. Tou dobou ještě některá tiskárna se odvážila potajmu vy-

---

[1] Mat. 23.

[2] Rkp.: poſlal ſam.

[3] Po *r* zřetelný začátek písmene *n* nebo *m*.

[4] Podle Luk. 13, 27. Možno děliti též: „... všickní z vás.“ nebude...

[4] V písni „Vzhůru, Čechové, vzhůru se strojte“ jsou biblické citáty v sl. 6: Mat. 26, 27 atd.; v sl. 24: 2. Mojž. 20, 4—5; 3. Mojž. 26, 1; 5. Mojž. 5, 8—9; v sl. 26: Ž. 114, 4—6, 8; v sl. 30: Zj. 22, 9; v sl. 34: 3. Mojž. 21, 13; v sl. 35: 3. Mojž. 21, 7; k tomu o jáhnech srov. 1. Tim. 3, 11—12; v sl. 36: 1. Tim. 3; v sl. 37: 1. Tim. 3, 2; v sl. 44: Mat. 26, 27 atd. Odkazy jsou vesměs správné a veršovec užívá bible obratněji.

[5] „Papežencové“ jeho vzoru (sl 5, 23, 28) jsou mu „papežátka“ (sl. 2, 15). „kapitola“ (v písni „Vzhůru, Čechové“ sl. 31, 35) zde „rozdíl“ (sl. 11, 13).

[6] Srov. sl. 2 a 3. Hrozby protivníkům u víře, kteří nesmějí odpovídati, předpokládají jejich existenci v Čechách, na niž právo bral mandát Ferdinandův a Obnovené zřízení z r. 1627.

tisknouti něco nekatolického a z nějakého tisku, jak se zdá, opis mého sborníčka vyplynul: kdežto v rukopise tom jednotlivé slohy písně „Vzhůru, Čechové“ činí zvláštní odstavečky, u naší písně jsou od sebe jen odděleny knihtiskařskými znaménky podobnými písmeni *g* se zalitým bříškem a známými z tisků písní, která písař patrně bral ze své předlohy; cizí tisk to patrně nebyl, poněvadž v písni není stopy po exiliu, naopak svědectví, že vznikla v Čechách.

*

K tomuto výčtu několik slov.

Mně jsou exulantskými písněmi písně složené exulanty (zde pobělohorskými, poněvadž prvého vyhnanství Jednoty do Polska se píseň „vyhnanců“ nemůže týkati) a mající vztah k exiliu, jeho příčinám a jeho snášení, jeho bídě a jeho nadějím. K těm jako podružný a průvodný materiál bych přiřadil písně starší takovéhoto obsahu, exulanty přijaté a (ne vždy a s dostatek, jak jsem ukázal na jedné) upravené; také k nim jsem přihlédal, třebas všech jich zvláště nevyčítám a charakterisuji je toliko sumárně, stručně se dotýkaje leda jedné, dvou.

Můj soupis není úplný seznam exulantských písní. Ten však mi není také cílem. Mně běží o účet z prostředku vzatého za důvod a k té věci, trvám, dostačujícího. Ale i tak, doufám, má tento seznam vlastní cenu vedle Zíbrtova v Bibliografii české historie IV. 9531—9689. Zíbrt přidal sem k r. 1627 „abecední seznam důležitějších písní exulantských, poněvadž poskytují mnoho zajímavých a původních zpráv (vedle projevů teskné nálady a opuštěnosti) pro porozumění poměrům současným, politickým, kulturním a náboženským..., obsahují podrobnosti, nikde jinde nedochované, a tím se stávají pramenem nepostrádatelným k době pobělohorské“ (578 p.).

V soupis, mající takovýto cíl, ovšem neměla býti pojata čísla:

9557=9630 „Píseň protitoleranční (z roku 1782)“: Nestrachuj se, česká země,

9556, Gollova lyrika, vžívající se v city vyhnanců, ale pramálo dobově příznačná.

Nejméně měla jako písně pocházející z doby předbělohorské[1] býti označena čísla:

9559=9629=9636 č. 5, Hospodine, proč odmítáš (též Třan. 1050 č. 1080) od J. Augusty;

9561=9627, Chceme-li s Bohem býti, z r. 1441;

9562, I což liknujeme, srov. zde str. 68;

9607, O předivném božím soudu, srov. zde str. 18 a n.;

9625=9657, Pravdo milá, ptám se tebe, z počátku XV. stol., srov. Zd. Nejedlého, „Počátky husitského zpěvu“ 403—409, 494—496 (rozbor, vydání a literatura),

9636 č. 4, Smiluj se nade mnou, Bože, Augustova parafrase ž. 51; č. 5=9559; č. 7 Věčný králi, pane náš, srov. zde str. 20; č. 8=9673

[1] Data příslušná, kde není jiného odkazu, najde čtenář v Jirečkově Hymnologii.

č. 13, O pastýři izraelský, Augustova; č. 9, Aj, jak jsou milí tvoji příbytkové, Augustova; č. 10, Kdož pod obranou Nejvyššího, Michalcova; č. 13, Blaze každému člověku, Dřevínkova; č. 14, Ve dnech bídných, Blahoslavova; č. 15, Jáť jsem v tom rozveselen, Michalcova; č. 16, Byť Boha s námi nebylo, srov. zde str. 65; č. 17, Volámeť z hlubokosti, Blahoslavova; č. 18, Hospodine, kterýž všecko znáš, Augustova; vesměs parafrase žalmů;

9637 č. 1, Budiž, Bože, mé silné doufání, Michalcova; č. 2 = 9673 č. 20, Chval Hospodina, Sione, J, Černého; č. 3, Taktoť volá sám Syn boží, překlad Urbana Němce z něm. „Kommt her zu mir, spricht Gottes Sohn", která však není od Barth. Ringwalda, jak myslí Jireček; srov. Alb. Friedr. W. Fischera, „Kirchenlieder-Lexikon" II. 12—13; č. 4 = 9638 č. 1, 9673 č. 8, Křesťané, pravdy boží praví milovníci, od jednoho mistra z Prahy proti Římanům; č. 5 = 9673 č. 4, Ach, ach, auvech na mé hoře, m. Martina z Rokycan, vychovatele Hynka z Poděbrad; č. 6, Pane Kriste, ráčiž povstati, již v bratrském kanc. z r. 1501; č. 7 = 9638 č. 5, 9673 č. 11; Jižť sluší srdce svého k Bohu pozdvihnouti, od Načeradského; č. 14, Pane, před národem tyranským, s variantou: „pohanským" již v kanc. bratrském z r. 1615, 1618 (246, G II);

9638 č. 1 = 9637 č. 4; č. 3 Při vodách tvých, o Babilon, v. zde str. 67; č. 5 = 9637 č. 7;

9657 = 9625;

9673 č. 1, Přišliť sou dnové zarmoucení, Blahoslavova; č. 2, Neděsmež se všickni toho, Rokytova (též u Myllera 1091 č. 675, Třan. 1080 č. 1214); č. 4 = 9637 č. 5; č. 5, Slovo věčné, Otci rovné, již v bratrském kanc. z r. 1615, 1618 (348, J XIII); č. 6, Ne nám, Pane, ne nám chvála, Augustova; č. 7, Národové zpohanilí, Dřevínkova (Třan. 1079 č. 1213 stejně jako Kom.); č. 8 = 9637 č. 4; č. 9, Taktoť smutně naříká choť Kristova milá, od br. Jana Jeleckého († 1568), již v kanc. šamotulském z r. 1561; č. 10, Blud se zhusta rozšel, srov. zde na str. 20; č. 11 = 9637 č. 7; č. 12, Věčný králi, Pane náš, viz zde na str. 20; č. 13 = 9636 č. 8; č. 15, Bože Otče, Synu, také Duchu svatý, od Viléma Truhláře, plodného veršovce, jediná pojatá Blahoslavem do kanc. z r. 1561; č. 16, Ve jméno Krista doufáme, z r. 1535 od bratrských poslů do Vídně; č. 17, Pastýři nebeský, pane náš Ježíši, srov. zde str. 20 (též u Třan. 1096 č. 1232); č. 18, Povstaň, Pane, o povstaň, Lukášova (též Třan. 1096 č. 1233); č. 19, Radujme se vždy společně, 1. píseň v Jednotě složená od br. Matěje Kunvaldského nebo Gabriele Komarovského; č. 20 = 9637 č. 2; č. 21, Ej, Bohu milému, již v kanc. bratrském z r. 1561; č. 23[1], Chvalmež věrní Boha svého, již v kanc. bratrském z r. 1501.

V tom ovšem leccos, co s vyhnanstvím nemá nic co činiti. Tak (neuvedená výše) pís. Ach, Bože, kam se podíti (9673 č. 3) je sice od

[1] U Kom. 636 omylem po T XXI následuje hned T XXIII.

Komenského, ale je to jen nářek na pokázu světa, bez jakéhokoli vztahu k exiliu.

Pod názvem „Písně exulantské“ jsou i prosaické modlitby (9584 = 9655; 9585 = 9669; 9586 — 9592, 9594, 9596) a jiné jistě nezpívané vzdělavatelné spisky:

9663 („Rozjímání potěšitelné o jistém a brzkém exulantův, v zemi cizí pohostinu bydlících, do vlasti se navrácení,“ známé Jungmannovi, HLČ. [2]V. 371, jen z Indexu) a podobně č. 9563, 9565, 9576, 9577.

Na druhé straně nevyčerpány zase prameny, jichž jinak bylo užito.